Førsteblad

1

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 7
Tilleggsspørsmålnr.
Emne: Skav
Oppskr. av: Anders Grostøl
(adresse): Stokke om Farsund

Fylke: Vest Agder
Herad: Lista Herad og Spind
Bygdelag: Heiebygda
Gard: Grostøl
G.nr. 73 Br.nr. 3

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. ja

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):
å Selmer Eitland gard 71 br 3. å gard Bøen i Herad
bonde bonde

SVAR

1. helpefôr. Mi seie: Mi he lide høi i år så mi må skave å slå lyng te helpe.

2 Nei, slige nabn bruge mi ikkje Da a bare på smågaran i heian der der gro lauve at di bruge skav.

3. Nå: Sjeve – Skov – Skave – å skave

4 Ja, sjå 2. Skav. – I Spind å Herad Skovve På flade Lista aldrig. I heiestrøgan Skov ma lauskog te helpi vårknipa å helst for 50-60-70 år siån. Nå a da ein sjellan mann som he ti te å skave. Eg veid bare ein i heile sokna som skjeve et grann kvert år ennå.

5 Der bruges mest raun, osp, selja å dersom di he da så alm å hegg å asal. På Eitland he di au skave eig i hob mæ da andre

6 Nei.

7 Nei.

1329

8 Da va mest på ettejulsvinteren at mi hente heim skaveve å skov. Da va kjydnan som fekk skavesommeti lóust i båsen, men liast i ei forings-balj. Der blei strödd litegrann salt på skave å dersom en hadde da, blei der fyst skvetta et grann vann ove da å så ei hånnfull mjöl. Heime på Grostöl skov mi bare róun, osp å selja.

9 Jóu mi meinte mi fekk meir mjelk når kjydnan fekk skav, å der blei meir flöde på mjelka, men dersom kreture fek möje ospeskav å brom, konne da gé usmag i mjelka.

10 Mi tog allti storkjelken å öks å sorretog når mi sko hogge skaveve. Så hogde mi ner ei ikkje altfor tykk róun hel osp, kapte tree op i passelige lengde å sorde på storkjelken både stammen i stykkjevis på etpar meter å greinan me kvistan på, å så dro mi lasse heim. Va da tolig mild ver, sto mi i ei reinsopt kron i låven å skov å di tykke stokkan. Da andre i floren hel i stova. På Lista å der ingjen som bruge sjigare. Falt der en lagelig ang róunestamme som

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

konne bruges te en kåunstöur
hel hesjestöur når han va skava
så blei han hoggen på passelig
lengde te då brüge. Både röune
å ospezjevling å goe te stöuri

11 Mi ska a å hogge skaveve:
12 Skaveve. {Morke: Mi he kje namnord Mork men gjerningsord: å morke, men da he inkje noge mæ skav å jöre.
13 Oze a ukjent her. En kan seie: „En kan kje sette ledig inne i uver, en må morke mæ ekke ko da nå e: Lappe sko et gran, jure ei balg, å om vinteren treffe da åt ej sjove et gran"
14 Helst på ettejulsvinterveze.
Da kom an på vere om en ville
kalle da stygt arbei.
Nei aller på „fastan jörte" å
helst mittepå daen når her
va minst kalt.

15. Tykke stokke blei helst skaven
i et jörne i låven, men greine
å kviste blei tiast teien inn
i stova, ett fang a gonga.
Der sad ein hel tvo sie om sie
å skov inn i ei kron, enten et
jörne a stova hel mellom
en benk å et skåb hel slikt så
en va så lite i veien som rå va.
16 Di smale toppan å greinan
brekte mi i bedevis å let da gå
ihob mæ flisan a borkjen.
Borkjen på di tykke stamman som
mi skov i låven, blei skaven i ganske
tynne flise te mi kom inn te tre.
Frå då ~~[illegible]~~ skov mi bårkjen

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

4

på skrå frå da yste lagd å inn te
tree i ganske tynne flise å ikkje
meir hel 30-40 cm lange. Mi hadde
kje noen baneknív, derfor brugte
mi en almindelig jå te å skave
di tykke stokkan ma. Di sma-
le greinan bli skave ma en
tolleknív, å ven bli di större kvi-
stan; men kviste så tykke
som en blyant å noje tykkar
va der så lide bork på at mi
fant da kje bryje vest å skave di.
Dei blei lagt ihob ma sjervin-
gan å brugt te ve onne bakete
hella å slikt. di smalaste kvistan
let mi gå ihob i ma skave
17 sjå 16. Andre redskap å ukjent her
18 ukjent her

19 Når en skjeve tykvoren stamme,
så stenne stammen opette i et
jörne i låven så han kan stå
sjel, å han som skjeve helle
jåen ma högre hånna i kjöde
å venstre i sjel jåen et stykk-
kje innanfor odden. Å jåen
döytig kvass, så treffe da at
en sveibe ei filla rant der
en helle ma venstre hånna.
Tolleknivan helle di i högre
hånna å skavestokkjen kel
pinnen i venstre dersom
han ikkje a kjeivhent han
som skjeve, for då helle han
kniven i venstre.

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

20. Veen en skjëve heite skaveve enten han å tykk hel smal.

21. Borkjen heite bork så lengje han å på tree, men skav når han å skoren a sjevlingen å ligge ihob me kvistetoppan. Kver møle ville mi kalle ei skavflis.

22. Tykkaste tre eg he skave va vel 1,3-1,5 dm i diameter å tynnaste pålag 1 cm i diameter. Den skaveve mi bar inn i stova, va fyst hogd ca 1 m lang.

23. En sjevling – sjevlingen – fl. sjevlingan. sjevlingetablen. Kjörre sjevlinge å heid ve.
Eig. Som borkjen å fleta a heite åv sjevling.

24. Ja det æ bare rimelig at å skjyr kjenne forsjel på tönne skavflise å tykke stive bork stykkje, å bare vil ha dei som å fine å mjuge, men der må kje vere skoren ner i tree. Da lije kji kjyra.

25. Sjå slutten av sp 16.

26. Sjå 4.

NB18 På Böen i Herad bude kring 1900 en mann som skov möggje kvert einaste år. Han va flötta te Herad frå Kvinesdal. Han brukte en stok på tykkelse som

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

en kånnstóur når han skov.
Den sette han mod golve å me den
andre ennen klemd inn onne
en bjelke i stova. Når han skov, holt
han tollekniven i hógre hånna
frammanfor den stóuren så knív=
eggje vende framóve frå han.
Kníbakkjen kvilte mot en knast
på stóuren. Så holt han skave=
vestykkje i venstre å dro dd
att å fram onne kniven, å
dd jikk så fort – móyje fortar
enn når en helle kniven fram
for hógre knee å skjeve, for dd
e der ón mange som bruge
Da ón a letar å jinge fortar
hel å holle skjeppen stille i
venstre hånna å arie me
kniven i hógre.

—.—

I Spind å Herad a skaving ennå
alminelig i brug – mest der som
mannen i huse a bort i åran så
han ikkje gjenge på daglónsarbei
Jór han dd, så he han kje stonne
te å skave. Han ska vere flittig en
vinterda, ska han hogge å få heim
2 store ryggbyre me skovve – som
di seie både i Herad å spind –
skovve me oben o som i sove.
Men streve han å for skave a desse
tvo byran, kan han få pålag 16 Kg
skav me både bork å brom.
Da a mest eig di sjéve bade i

1329

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Spind å Herad, men ón raun, selja, å
et gran osp, ask å álm.
Di kjølle eiga, å på 6-8 år rónne der
så ud freske gróne skud. Da a go
skovve seie di både i Spind å Herad.
I Herad å ón i Spind bruge di top-
pan som brom heilt inn te di a
1 cm i diameter. Da tykkaste
kløyve di helst ma et knivsnitt.
A 2 store byre kan der bli ca 16 kg
skav. Ei passelig kvellsjev te ei
kjyr som ikkje malke så maji
a pålag 4 kg høy sa kontrollassistenten.
A godt skav kan møle seg ma høie
Så he mannen tent kvellsjeva
te 4 kjyr den daen, da a pålag 2
krone. Da same som en mann
nå kan få for ein times arbei.
Da a dyrt for men kjydnan
lije da, a di he godt a da især
dersom folk dórke lide rolbrukke
Smóre bli gular å kreture bli
blanke å fine når di får skav
Både i Spind å Herad bli der
ennå skave på mest kver gar
både ner ma sjøen hel fjoren å
op på heiegaran, men før va
da meir hel nå. Før va der
mang ein mann som skov så
møjje han aleine at han holdt
ei ku meir hel han hellest kunne. 1329

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Di askava strattan å pinnan, sjevlingan va go ve, å han va så snar te torke.
Da a bare kua som får skav, men både i Herad og Spind lage di noen kjørve ma ospelôu hvert år te å gje hesten framôve vinteren som medisin så han ikkje ska få igle. (makk i magen)
Både i Herad å Spind brukes di skavestôur - ikkje bare på Bôen.
Noen sidde, andre stenne ma skavestôuren, å di bruge enten en lang tollekniv, en jåkniv hel en abrekkt jå ca 40 cm lang ma ei filla om te å holle i.
I Herad meine di at skav a selje å rôun ikkje gje usmag i mjelk hel smôr, men môje aspeskav kan gje usmag som a môje nabe.
En landhandler, Holmen, Brisuid meines at ett mål om daen a skav å brom å kanskje et grann slå=lyng ikkje fer kjyra te å minke på mjelka men der bli kje meir flôide på mjelka å smôre vil helst bli hart.
Ikkje verken i Herad hel Spind vel di kalle da stygt arbei å gå i skojen i frostværs om vinteren.

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

9

Telegg te svar på 7 å 8 fra Lista Herad å Spind.

Anders Grostöl

Då ag las dd som Einar Stoltenberg he skreve om „Utrast" i Viking" XI s 235 Komag te å tenkje på at ag Kanskje hadde fenje for lide ma om Kossen folk på Lista å i Spind å Herad sanke for te kreture.

Så langt tebagers som ag Kan minnest beitte folk kreture på innmarka om våren före heg-netia, 3 mai, når Kodne Kom op så kreture Konne bide a da. Så slepte di i markjå om der mest ikkje va aut å ede hel lång (röslyng) Då va Kleint for men da va då vårrfyll.

Ette vårvinna Kom torvskje rinja å så Kom slåta. Dei som hadde myre, bejönte å slå tilig, for myregrase sko slåes tilig, sko da vere gott.

Der va heime på fars gar 3 myre som mi slo Kvert år: Der va Slåtemyra, Bjönnslåttmyra å myra ront om Kjödna. (Tjernet)

På Slåtemyra å Bjönnslåttmyra va botnen noksa tolig Kjörr å fast men ligevel va då Kvidmose som mi Kalde myremose. En måtte bere jåen på armen for ikkje å få mosen ma, å

1329
NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

den som rajte, måtte raje lett så
der ikkje blei klort ner i mosen.
Når da höie blei torka på myra
den dain da va sleien, å blei
sett i säde om kvellen å kasta
å kreit å vend den naste da,
så va dd kjört nok te ta inn.
Ma kjödna va der blöndar. Der
blei grasstråan rakt inn frå
den lange myrmosen å inn der
som va noje kjörrar, å der
blei da torka för da blei boren heim.
På garen Stokke der dg nå bu e der
et sunn mellom tvo store
vann. Der e tolig fast botne,
men vanne stenne frå 25 cm te
60 cm öve botnen sommarda.
Der slo folk i tia före 1900 kvert
år. Kvert bone hadde sin teig. Der va
bukkeblae (Menyanthes trifoliata) rögr (Phragmites communis) på dd grunnaste va der
rokkegras (Equisetales paluste) myrfibel (Eriophorum) forskjellig myregras (starartercarex) å visst mange andre slag vanngras. Men röyran som kretare likte
best måtte slåes för stråan blei
stive. Mennan jekk ma buksan
bretta opp högt öve knean å
ma et par sko på bare födan
A framvaksne gude å jente
ragte höie ihob å dro da te
lann i fladpråme.

1329
NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Op i heiebygda he di óu udslåte på fast
mark der der kan vere ber-tue a lyng
å tre-runne innimellom. Å litt e
der store å små jörfaste stein som
slåtemannen må vare seg for.
Han ska slå der som e gras-helst „kvert
strå"; å så ska han hogge noen hogg
ma grön lyng, toppen a bertua, å
nogen skudd a ronnan, så höie
blei blanna ma blae a mange slag.
Da höie e best te söie, mi kalle da
söi-höi. Då her va lett å få arbeids-
folk å daglóna va liden, å mest
alle hadde goe stonne, då va
der mange som skar höy (gras)
i steinrere å i skoge der di
ikkje konne komme fram
ma en jå. Da grase stapte
di i en sekk når da va skoren
å bar da ud på ei slett te å torkes.
Di brugte en sigd 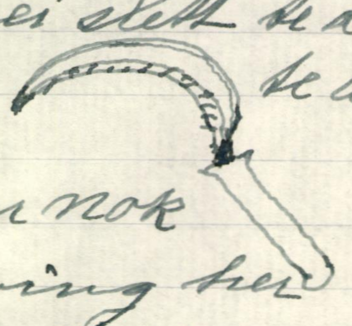 te å
skjere ma.
Före 1830-40 va der nok
möjje sveltefóring her
i bygdan i vårknipa; men
nå i tia ette 1900 he da vore
ber, å ber bli da frå år te
år ettekvert som folk lare
at da e domt å före kleint.
En sigd som denne bruge
folk óu når di om somma

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING
1329

ren, å helst föri jönsok högge ner
selje, osp, hel kanskje ou rönne-
tre, å ma sijden karte a kvistε
ma löu på å binne ihob i små
kjerve som di så bert inn i si
löa å sette op ette kantan teå torke.
Om vinteren for så kver kjyr ein
kjerve te middagsgjeva.
Men da a bare i Herad å Spind
å på dei garan på Lista der di
he löuskog, å endå bare i svart
kjörre år når her a lide høi
at di löue te helpes te for.
Dette fekk ag nok ikkje så
greit ma i da svare ag
sende.

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

1329